

קידושי קטנה

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ג עמוד ב
בכסף. מנ"ל? ותו, הא דתנן: האב זכאי בביתו בקדושה, בכסף, בשטר, ובביאה, מנלן דמיקניא בכסף, וכסף דאבוה הוא? אמר רב יהודה אמר רב, דאמר קרא: ויצאה חנם אין כסף, אין כסף לאדון זה, אבל יש כסף לאדון אחר, ומאן ניהו? אב. ואימא: לדידה! הכי השתא, אביה מקבל קידושה, דכתיב: את בתי נתתי לאיש הזה, ואיהי שקלה כספא? ואימא: ה"מ קטנה דלית לה יד לקבל קידושין, אבל נערה דאית לה יד לקבל קידושין, תקדיש איהי נפשה ותשקול כספא! אמר קרא: בנעוריה בית אביה, כל שבח נעורים לאביה. ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב: מנין שמעשה הבת לאב? שנאמר וכי ימכור איש את בתו לאמה, מה אמה מעשה ידיה לרבה, אף בת נמי מעשה ידיה לאביה, תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה! אלא בהפרת נדרים הוא דכתיב, ה"נ בהפרת נדרים הוא דכתיב! וכ"ת נילף מיניה, ממונא מאיסורא לא ילפינן! וכי תימא נילף מקנסא, ממונא מקנסא לא ילפינן! וכ"ת נילף מבושת ופגם, שאני בושת ופגם, דאבוה שייך בגוייהו! אלא מסתברא, דכי קא ממעט -

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ד עמוד א
יציאה דכוותה קא ממעט. והא לא דמיא האי יציאה להאי יציאה, התם נפקא לה מרשות אדון לגמרי, והכא אכתי מיחסרא מסירה לחופה! בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה, דתנן: נערה המאורסה, אביה ובעלה מפירין נדריה. והאי ויצאה חנם להכי הוא דאתא? הא מבעי ליה לכדתניא, דתניא: ויצאה חנם - אלו ימי בגרות, אין כסף - אלו ימי נערות! אמר רבינא: אם כן, לימא קרא אן כסף, מאי אין כסף? אין כסף לאדון זה, אבל יש כסף לאדון אחר, ומאן ניהו? אב, וממאי דדרשינן הכי? דתניא: זרע אין לה - אין לי אלא זרעה, זרע זרעה מנין? ת"ל: זרע אין לה, עיין לה; ואין לי אלא זרע כשר, זרע פסול מנין? ת"ל: זרע אין לה, עיין לה. והא אפיקתיה לזרע זרעה! זרע זרעה לא איצטריך קרא, דבני בנים הרי הן כבנים, כי איצטריך קרא - לזרע פסול. ותנא גופיה מנליה דדריש הכי? אמרי, כתיב מאן בלעם, ומאן יבמי, דלא כתיב בהו יו"ד, והכא כתיב ביה יו"ד, ש"מ לדרשא הוא דאתא. ואיצטריך למכתב קידושה לאביה, ואיצטריך למכתב מעשה ידיה לאביה; דאי כתב רחמנא קידושה לאביה, הוה אמינא משום דלא טרחא בהו, אבל מעשה ידיה דקא טרחא בהו - אימא דידה הו; ואי אשמעינן מעשה ידיה, דקא מתזנא מיניה, אבל קידושה דמעלמא קאתי לה. אימא דידה הו, צריכא.

(גופא: ויצאה חנם - אלו ימי בגרות, אין כסף - אלו ימי נערות. ולכתוב רחמנא נערות ולא בעי בגרות! אמר רבה: בא זה ולמד על זה, מידי דהוה אתושב ושכיר; דתניא: תושב - זה קנוי קנין עולם, שכיר - זה קנוי קנין שנים; יאמר תושב ולא יאמר שכיר, ואני אומר: קנוי קנין עולם אינו אוכל, קנוי קנין שנים לא כ"ש! אילו כן, הייתי אומר: תושב - זה קנוי קנין שנים, אבל קנוי קנין עולם אוכל, בא שכיר ולימד על תושב, שאע"פ שקנוי קנין עולם - אינו אוכל. א"ל אביי: מי דמי? התם תרי גופי נינהו, דכי נמי כתב רחמנא תושב נרצע לא יאכל והדר כתב איך, הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו, ומילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, אלא הכא חד גופא היא, כי נפקא לה בנערות, בגרות מאי בעיא גביה? אלא אמר אביי: לא נצרכה אלא לבגר דאילונית, סד"א בנערות תיפוק, בבגרות לא תיפוק, קמ"ל. מתקיף לה מר בר רב אשי: ולאו ק"ו הוא? ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב - מוציאין מרשות אדון, בגרות שמוציאה מרשות אב - אינו דין שמוציאה מרשות אדון! אלא אמר מר בר רב אשי: לא נצרכה אלא לעיקר זבינא דאילונית, סד"א, דאתיא סימני נערות הוי זבינא, דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינא זבינא,

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ד עמוד ב
קמ"ל ויצאה חנם כו'. ולמר בר רב אשי, דאמר ולאו ק"ו הוא? הא אמרינן: מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא! ה"מ היכא דליכא לשנויי, אבל היכא דאיכא לשנויי משנינן.)

ותנא מייתי לה מהכא, דתניא: כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה וגו' - אין קיחה אלא בכסף, וכן הוא אומר: נתתי כסף השדה קח ממני. והלא דין הוא: ומה אמה העבריה שאינה נקנית בביאה -

נקנית בכסף, זו שנקנית בביאה - אינו דין שתקנה בכסף! יבמה תוכיח, שנקנית בביאה ואינה נקנית בכסף. מה ליבמה שכן אין נקנית בשטר, תאמר בזו שנקנית בשטר? ת"ל: כי יקח איש. הא למה לי קרא? הא אתיא לה! אמר רב אשי: משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא, מהיכא קא מיייתית לה? מאמה העבריה, מה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף, תאמר בזו שאינה יוצאה בכסף? ת"ל: כי יקח איש. ואיצטריך למיכתב ויצאה חנם, ואיצטריך למיכתב כי יקח איש; דאי כתב רחמנא כי יקח, הוה אמינא קידושין דיהב לה בעל - דידה הוה, כתב רחמנא ויצאה חנם; ואי כתב רחמנא ויצאה חנם, הוה אמינא היכא דיהבה (ליה) איהי לדידיה וקידשתו - הוה קידושי, כתב רחמנא כי יקח - ולא כי תקח.

What is the nature of the Father's involvement?

רש"י מסכת קידושין דף ג עמוד ב
מנלן - הנך תרתי דמקניא בכסף כדקתני מתני' ומנלן שהאב זכאי בו כדקתני התם.

תוספות מסכת קידושין דף ג עמוד ב
ואימא לדידה - וא"ת הא ע"כ לא איצטריך קרא אלא לומר שהן לאב דהא דמקדשה בכסף גמר קיחה קיחה משדה עפרון וי"ל דמ"מ מיתורא לא נאמר שהן של אב אם אין משמעות דקרא דלקמן במסקנא אמרי' דהני תרי קראי צריכי.

תוספות מסכת קידושין דף ג עמוד ב
ואימא ה"מ קטנה - אף על גב דקרא איירי בנערה דכתיב (דברים כב) וסקלוה ועוד דמוציא שם רע על הקטנה פטור מ"מ י"ל דה"ק את בתי נתתי לאיש הזה כשהיתה קטנה ועתה היא גדולה וא"ת הא לקטנה לא איצטריך קרא דהשתא זבוני מזבין לה כסף קידושין מיבעיא דכה"ג אמרי' גבי מעשה ידיה בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מז.) וי"ל דלא דמי דגבי מעשה ידיה נחא כי כשמכרה מוכר מעשה ידיה שהרי למלאכתה נמכרת אבל קידושין לא שייכא במכר אף על פי שיכול ליעדה היינו בכסף שנמכרה אבל בקידושיה ממש לא מצינו שום זכות לאב וא"ת הא אמרין בפרק נערה (שם) שמעשה הבת לאב מדזכי ליה רחמנא למימסרה לחופה אף על פי שמבטלה ממלאכתה ופירש התם בקונטרס דזכי ליה רחמנא מדכתיב את בתי נתתי לאיש דמשמע כל נתינות אפילו מסירה לחופה ומאי ראיא אימא ה"מ קטנה אבל נערה לא כדאמר הכא וי"ל דהאי קרא את בתי נתתי ע"כ איירי בנערה כדפרישית ונהי דלענין קידושין נוכל לפרש את בתי נתתי כשהיתה קטנה החופה א"א לפרש אלא בנערה דאי בקטנות א"כ היתה נשואה כשזינתה ודינה בחנק ולא בסקילה דעל זנות של קטנות לא מיחיבה.

חידושי הרמב"ן מסכת קידושין דף ג עמוד ב

ואימא ה"מ קטנה דלית לה יד. פרש"י ז"ל ואף על גב דקרא בנערה כתיב אימא ה"מ כשקדשה כשהיא קטנה, ואי קשיא קטנה למה לי קרא פשיטא דהא מצי מזבין לה ונימא כי אצטריך קרא לנערה, איכא למימר סד"א זבוני הוא דמצי מזבין לה משום דנפקא בימי נערות ומה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו, אבל קדושי לא מצי מקדש לה דהא לא נפקא מרשות בעל בנערות ובגרות כי היכי דנפקא מרשותיה דאב ואין אדם מוכר דבר שאינו שלו קמ"ל, וא"ת והא בזבוני אי בעי מיעד לה ולא נפקא מרשותיה, איכא למימר יעוד לאו אב קא עביד ליה אלא זכות שזכתה תורה לאדון הוא אבל אב אין בידו למוכרה אלא לשפחות מפני שיוצאה בנערות ובגרות שדינה לצאת מרשותו.

...

והא דאמרינן לעיל ה"מ קטנה אבל נערה, ה"פ ואימא ה"מ קטנה שהאב רשאי לקדשה וכיון שהוא רשאי לקדשה ולא היא עצמה אי אפשר לומר שכסף קדושין יהו שלה שהרי האב לא מחמתה הוא זוכה ולא מחמת שליחות שהרי היא אין לה לא יד ולא שליחות, אבל נערה דאית לה יד אימא דמציא נמי איהי לקדושי נפשה ואיהי תשקול כספה כשהיא קדשה את עצמה, ובעינן למפשט מהפרת נדרים שהכל ברשות האב, שאלו היתה ברשות עצמה כלל הואיל ונדרה מדעתה האיך יפר האב, וכן נמי מכסף קנסה נמי ידעינן דלעולם כסף הוי דאב, וכיון שכן ודאי איהי לא מקבלה קדושיה דהאיך אפשר שהיא מקבלה קדושיה ואביה שקל כספה.

...

ויש שפירשו דהכא אמעשה ידיה קא פריך ואדרב הונא קאי דאמר מנין שמעשה הבת לאביה, וכ"ת ניליף מעשה ידיה מנדרים ואכתי למה לי לאמה וכו', וכ"ת ניליף מבושת ופגם והיה המקשה רוצה לומר דהאי בנעוריה כל שבח נעורים קאמר ודרב הונא לאו דוקא, ודחינן שאני בושת ופגם וכו' ואין ללמוד מעשה ידיה מבושת ופגם, ודרב הונא דוקא ואכתי כסף קדושין מנ"ל, וזה יותר נכון ולשון קצרה לתלמידים, וא"ת ונימא נמי וניליף מכסף קדושין, איכא למימר הא כבר אמר לן דממונא מאיסורא לא גמרינן, והאי דלא אקשי מעיקרא הכי משום דבהפרת נדרים קאי, ויש שאמרו לרווחא דמלתא קא פריך ליה דאפי' נפקא ליה בושת ופגם מדוכתא אחריתי שלא מקדושין אין ללמוד קדושין מהן, וזהו האמת לפי דעתי.

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ג עמוד ב

ופרקין השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ואיהי שקלא כספא. פירוש כיון דזיכתה לו תורה שרשאי לקדשה בעל כרחיה ושלא מדעתה איהו חשיב מקנה ובעל דבר וכממונו היא חשובה בענין זה, וכיון דאיהו הוי מקנה לא סגי דלא ליהוי כסף דיליה דאי איהי שקלא כספא איהי חשיבא בעל דבר ואין האב אלא כשליח ואם כן היאך אפשר לו לקדשה בעל כרחיה

....

וכי תימא וקטנה למה לי קרא השתא זבוני מזבין לה קדושיה מיבעיא, איכא למימר שאני מכירה שלא מכר לו אלא זכותו שהרי אף מרשות אדון יוצאה בנערות, אבל קדושין שאינה יוצאה בבגרות ולא בנערות אין אדם מוכר דבר שאינו שלו, וכן נראה דעת רש"י ז"ל, ואינו נכון, ועיקרן של דברים דודאי בין בנערה בין בקטנה פשיטא לן מילתא שהאב יכול לקדשה מדכתיב את בתי נתתי ובהא כולי עלמא מודו ולא איפלגו לקמן במכילתין (מ"ג ב') אלא בדידה אם יש לה יד לנערה לקדש אף היא עצמה או אביה ולא היא, אבל באביה ליכא מאן דפליג, ופשיטא לן מילתא דכל היכא דאביה מקדש לה אפילו כשהיא נערה איהו שקיל כספא וכדאמרינן לעיל דהא לא אפשר בלאו הכי, אלא היינו הוא דאמרינן דנערה דאית לה יד מיהת להתקדש כשאין לה אב כי יש לה אב נמי תקדש איהי נפשה ותשקול כספא כיון שהיא קדשה עצמה.

תוספות רי"ד מסכת קידושין דף ג עמוד ב

וכי תימא נילף מבשת ופגם שאני בשת ופגם כו' קשיא לי דהא מדזכי רחמנא בשת ופגם לאב מצינן למילף דזכי אבי' לקדשה למנוול ומוכה שחין בע"כ וכיון שלמדנו שהאב יכול לקדשה מסברא למדנו שכסף קידושין שלו כדאמרן לעיל והאי קרא בנערה כתיב. ונראה לי לתרץ שאין התלמוד מקשה שלא יוכל אביה לקדשה שהדבר ידוע שיכול לקדשה אפי' בעודה נערה דקרא דאת בתי נתתי לאיש הזה בנערה כתי' ולא כדפריש המורה כגון דקידשה כשהיא קטנה אלא אפילו כשהיא נערה ילפינן מני' דמצי לקדשה בע"כ. והכי מקשה תינח קטנה דלית לה יד כלל יקדשה אביה ויזכה בכסף קידושין אבל נערה דאית לה יד אף על פי שהאב יכול לקדש' כדילפינן מאת בתי נתתי גם היא תקדש עצמה בלי דעת האב ותישקול איהי כספא ויהיה בה זוכה שתי ידיים יד אביה וידה. וכיון שגם היא יכולה לקדש עצמה בלא דעת האב גם אם קידשה אביה לא יזכה בכסף קידושין' והשתא אתי שפיר דלא ילפינן קידושין מבשת ופגם דאע"ג דאינון דאב אפי' בנערה מפני שיכול למסורה למנוול ומוכה שחין כדילפינן מאת בתי נתתי ויקבל מהן דמי' אבל לעולם כסף קדושה דידה הוי'. והנכון בעיני דלאו אקידושין קאי לא זה ולא נילף מקנסא דאי אקידושין קאי כדפריש המורה ה"ל למימר הכא ונילף ממעשה ידי' ואי הוה בעי הוי דחי לי' דלא תילף מינייהו משום דמיתזנא מיניה כדאמרין לקמן והדר לימא אלא מסתברא יציא' דכות' קא ממעט כיון שאינו יכול ללומדם משום מקום ולא הוי אמר לבסוף וצריכא אלא ודאי אמעשה ידי' קאי דאמרן אמאי איצטרך קרא נילף מבנעוריה אלא מבנעוריה לא מצינן למילף דממונא מאיסורא לא ילפינן ואת נמי לא תילף קדושין מבנעורי' וכי תימא נילף מעשה ידי' מקנסא ומבשת ופגם לא מצי למילף ולהכי איצטרך קרא וכי ימכור איש את בתו לאמה ובתר דחיי' דלא תילף קדושין' מבנעורי' הדר לקרא קמא דאין כסף ואמר לעולם מיני' קא ילפינא ומאי דקשי' לך ואימא לדידה מסתברא יציאה דכוותה קא ממעט. וכיון שמקיים לימודו מקרא קמא דנקט לא הוצרך ללמוד קידושין ממעשה ידי'. ואחרי שלמד קדושין מאין כסף וגם מעשה ידי' למדנו מבתי לאמה אמר וצריכא. ולפי פתרון זה אין להקשות כל מה שהקשיתי:

רמב"ם הלכות נערה בתולה פרק ב

הלכה יג

אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בשת ופגם שהרי הודה במקצת הטענה כמו שיתבאר במקומו. +/השגת הראב"ד/ אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער. א"א אין כאן שבועה לפי שאין כאן תובע שהתשלומין אינן שלה וכמו מנה לאבא בידך הוא ואם טען אביה אפשר שיהיה זה הדין ובדרישה איך תדע שהיה אונס, ואי מיירי ביתומה אין כאן מודה במקצת כלל כיון דמפותה היא לדבריו הוא דמדעתה עבד. +

הלכה יד

שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס הרי הן של אב שכל שבח נעורים לאב, ואם אין לה אב הרי הן של עצמה.

הלכה טו

מפותה או אנוסה שלא תבעה עד שבגרה או עד שנשאת או עד שמת האב הרי הארבעה דברים או השלשה שלה, עמדה בדין ותבעה אותו ואחר כך בגרה או נשאת הרי הן של אב ואם מת האב אחר עמידתה בדין הרי הן של אחין שהן יורשי האב מעת שעמדה בדין זכה בהן האב. +/השגת הראב"ד/ מפותה או אנוסה שלא תבעה עד שבגרה או

עד שנשאת או עד שמת האב הרי הארבעה או השלשה שלה. א"א השלשה במפותה אם מת האב למה וכי יורשת אביה היא. +

רמב"ם הלכות שבועות פרק ח הלכה ג
התובע את חברו בדבר שיש בו קנס שאינו משלם אותו על פי עצמו כמו שבארנו, ויש בו ממון שהוא משלם אותו על פי עצמו וכפר בכל דבר ונשבע הרי זה חייב משום שבועת הפקדון, כיצד תבעו ואמר לו אנסת או פתית בתי והוא אמר לא אנסתי ולא פתיתי ונשבע חייב בשבועת הפקדון, שאע"פ שאינו משלם קנס על פי עצמו אילו הודה היה משלם בשת ופגם על פי עצמו, וכן האומר לחבירו גנבת שורי והוא אומר לא גנבתי ונשבע חייב בשבועת הפקדון שאע"פ שאינו משלם כפל בהודאתו משלם הוא את הקרן בהודאתו.

רמב"ם הלכות שבועות פרק ט הלכה ד
וכן המשביע עדי קנס וכפרו פטורין משבועת העדות, מפני שאם קדם הנתבע והודה בקנס יפטר מלשלם ואף על פי שבאו העדים אחר כן והעידו, נמצאו העדים לא חייבו זה בעדותן לבדה אלא עדותן עם כפירת הנתבע היא המחייבת אותן והואיל ואם הודה לא תועיל עדותן אם כפרו בה ונשבעו פטורין.

הלכה ה
משביעכם אני שתבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וכפרו, חייבין בשבועת העדות מפני הקרן שהוא ממון לא מפני הכפל שהוא קנס, וכן אם השביעם שיעידו לו שאנס פלוני או פתה בתו וכפרו חייבין בשבועת העדות מפני הבושת והפגם שאם הודה בהם הנתבע משלם לא מפני הקנס וכן כל כיוצא בזה.

קידושין ד עמוד א

(גופא: ויצאה חנם - אלו ימי בגרות, אין כסף - אלו ימי נערות. ולכתוב רחמנא נערות ולא בעי בגרות! אמר רבה: בא זה ולמד על זה, מידי דהוה אתושב ושכיר; דתניא: תושב - זה קנוי קנין עולם, שכיר - זה קנוי קנין שנים; יאמר תושב ולא יאמר שכיר, ואני אומר: קנוי קנין עולם אינו אוכל, קנוי קנין שנים לא כ"ש! אילו כן, הייתי אומר: תושב - זה קנוי קנין שנים, אבל קנוי קנין עולם אוכל, בא שכיר ולימד על תושב, שאע"פ שקנוי קנין עולם - אינו אוכל. א"ל אביי: מי דמי? התם תרי גופי נינהו, דכי נמי כתב רחמנא תושב נרצע לא יאכל והדר כתב אידך, הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו, ומילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, אלא הכא חד גופא היא, כי נפקא לה בנערות, בגרות מאי בעיא גביה? אלא אמר אביי: לא נצרכה אלא לבגר דאילונית, סד"א בנערות תיפוק, בבגרות לא תיפוק, קמ"ל. מתקיף לה מר בר רב אשי: ולא ק"ו הוא? ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב - מוציאין מרשות אדון, בגרות שמוציאה מרשות אב - אינו דין שמוציאה מרשות אדון! אלא אמר מר בר רב אשי: לא נצרכה אלא לעיקר זבינא דאילונית, סד"א, דאתיא סימני נערות הוי זבינא, דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינא זבינא,

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ד עמוד ב
קמ"ל ויצאה חנם כו'. ולמר בר רב אשי, דאמר ולא ק"ו הוא? הא אמרינן: מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא!
ה"מ היכא דליכא לשנויי, אבל היכא דאיכא לשנויי משנינן. (

רש"י מסכת קידושין דף ד עמוד א
לא נצרכה - קרא דבגרות אלא ללמדנו שהאילונית נמכרת בקטנותה כשאר בנות.

תוספות מסכת קידושין דף ד עמוד א
דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינה זבינא - וא"ת ובקטנות איך נדע שלא תביא סימני נערות דסימני אילונית היינו
כשהיא בת עשרים ולא הביאה שערות כדאיתא פרק הערל (יבמות דף פ:) ואף על פי שיש סימני אילונית שאפשר
להכיר בקטנות כגון סימן דקולה עבה ואין שיפולי מעיה כנשים הא אמרינן (שם) גבי סריס עד שיהא בו כולן
ומסתמא הוא הדין באילונית וי"ל דהכי קאמר לא הוי זבינה זבינא וצריך האדון להחזיר מעשיה והאב יחזיר הכסף
וגם אין שייך בה דין ייעוד אם יעדה.